

ЈАЗИЧНИТЕ ОТСТАПКИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА АЦО ШОПОВ

Мери Олумчева

професор по македонски јазик, ООУ „Крсте Мисирков“ Гевгелија
olumcevi@yahoo.com

Апстракт: Во македонската повоена литература истакнато е и самосвојно место зазема творештвото на Ацо Шопов и по своите поетски, естетски вредности и по својата, веќе јасно оцртувана општа книжевна вредност, па и историска. Делото на Шопов претставува во својот тек, во своето надградување, показ на појавата и на развитокот на одделни поетски идеи и преокупации во македонската поезија, земени како едно глобално согледување. Тоа го покажува, во вистинска творечка мерка прокнижувањето на одделните поетски струења во светската поезија и во просторите на Шопов низ својот растеж, големата творечка работа што македонската поезија ја има остварено не само во доменот на поетскиот израз, туку и во доменот на поетскиот јазик.

Шопов возвишено ја сфаќа димензијата на зборот, на високо креативно ниво го предава симболот на небиднината – кованици на трагизмот на индивидуата и на трагизмот на народот.

До најцелосен израз доаѓа смислата за рефлексивен исказ, за слојните семантичките јадра и нивното проширување. Во песните на Шопов е присутно дијалектичко проткајување, а зборот има една космичка димензија.

Во песната „Претсмртно писмо на еден партизан“ некои стихови го покажуваат општиот јазички и прозодијски тоналитет кој извира од народната песна.

Шопов чувствува „немош“ и „умора“, а синтаксата „очи ти сакам“ создава автентичен стих. Неговите кованици „змијогрозд, грозомор...“ го предаваат вистинскиот негов поетски израз, персонифицираниот печат на неговата поезија.

И впрочем неговата лексика, онаа народната, но и возобновената, кованата, „лунзаа, прекрили уста“, посебно кај зборовите кои дејство значат, дејствуваат на читателот како споменици на едно време, на една поезија.

Клучни зборови: *јазик, кованица, семантички јадра, лексика*

Вовед

„Таа потрага по зборот е потреба на поетот да се зближи со своето време. Оттука искрснуваат сите тешкотии и сите убавини на поетското творење.“

(Ј. Шопова, По трагите на Шопов, 2003, 125)

Ацо Шопов се има „зближено со своето време“ преку поетската реч.

Неговата поезија може да се дефинира како средба со времето, она време што поетот го препознава како свое, и она време кое него го доживува како свој поет.

Со песната „Раѓање на зборот“, „зборот се двои од темнина“, постоиш зошто не постоиш вели Шопов и иде замелушен од своите смрти“.

Зборот на Шопов е роден, спасен од „смрти“, пронајден збор на раѓање, на лелекање („Молитва на еден обичен, но уште непронајден збор“).

Јазичниот израз претставува многу повеќе од обичен вовед во еден нов јазично-уметнички канон.

Поезијата на Шопов е јазичен допир со светот.

1. Димензија на зборот

Шопов е поет во тоа „прво време“ на нашата повоена поезија која има едно спонтано; речиси инстинктивно засолнување што го пружа зборот на народната песна. Сепак, поетот не се деперсонализира, духот и јазикот на народната песна е прифатен до таа граница, зашто во песната и натаму стои поетот како сведок и како единка која сето она што го гледа, го чувствува и го сочувствува. Во оваа смисла, Шопов го бара вистинскиот збор за поетскиот исказ, а народната песна е во поезијата на Шопов од првата негова фаза и поттик кој ги остварува своите творечки вредности.

2. Дијалектичко проткајување

Наслов на песна	лексика	значење/морфолошка детерминација
„Очи“	никога	никогаш (прилог)
-	друже	вокативна форма од именката другар
	сал	само (предлог)
	тогај	тогаш (прилог)
	развихреа	развиорија (глагол)
	срчен	храбар (придавка)

„На Грамос“		
	вихор	виор (именка)
	надваса	стигне (глагол)
	упиваш	

„Молитва за сињарката -Моја наречница“	отклучај	Отклучи (заповеден начин)
---	----------	---------------------------

„Ах, таа убавина“	Здравина	здравје (именка)
„Кон галебот што кружи над мојата глава“	Зарони	нурне (глагол)
„Поетот на љубовта“	Дамна	одамна (прилог)
	илјади	илјада (број)
	зов	повик, глас (именка)
„Сосем налик на сите брегови“	немаше	нешто што не е наше (присв. пр)
	оно	тоа (заменка)
„Notre Dame“	поета	поет (именка)
„Ако сведнам понекогаш глава“	злослустен	кобен, зол (придавка)
	завејано	завеано (гл. придавка)
	истлејани	истлеани (гл. придавка)

3. Семантички јадра (Морфолошка анализа)

Множинските форми од именките во машки род како *ножој, ветрои, дедои, тигрои...* упатуваат на народното творештво, она исконското.

Препознатливо е местото за обезвучувањето кај именките ... *праф, страф...* на крајот од зборовите.

Интересни е предлозите „у“, и прилозите ... **еднашка, некога некога, наеднаж, сал, негден...** кои претставуваат семантички јадра затоа што се алки од родниот говор на Шопов, а всушност претставуваат фонолошки дискурс.

„... Над мојта глава се цери смрт
и пишти зрно у мојте уши,
а гнев ме души
и вриам в јад
Од лута борба ќе штукнам млад!
Негден од там,
сред огин сам,
со страшен глас
И секој рипа и секој скака
и бумби граба

со машка рака,
секој забрава
на бол и страв,
и секој сака – на чело – прв,
да лее крв!...

... А сред нив
јас стоам див
развезам знаме на ветер лек,
а срце младо бие на штрек“

4. Возобновена лексика

Шопов чувствува „немош“ и „умора“, а со синтагмата „очи ти сакам“ создава автентичност на стихот. Неговата возобновена лексика или индивидуализмите и кованиците: **змијогрозд, грозомор** ... го предаваат вистинскиот негов поетски израз со персонифициран печат на неговата поезија. Зборот *штрек* во песната „Сон“ е всушност стравот, предизвикот, подготвеноста на „срце младо“. Лексемата *небиднина*, поим за песна, стихозбирка, време на тишината и говорот е синоним за Шопов.

„Патував долго
патував цела вечност
од мене до твојата небиднина
Низ пожари патував низ урнатини
низ пепелишта
По жега, по суша, по невиделина
Се хранев со лебот на твојата убавина
Пиев од грлото на твојата песна...“ „Небиднина“ А. Шопов

И впрочем неговата лексика, онаа народната, посебно кај зборовите кои дејство значат:

„*рипа, скока, крикнуам, срушуам, рипат, издине, заблази, померам, катерам, прифани, изгинам, цери, штукнам...*“ но и придавката *едри* (големи, крупни), дејствуваат на читателот како споменици на едно време, на една поезија (скока и рипа како синоними), крикнувам, урнувам, воздивне, придвижи, се качувам, прифаќа, загинам, нависнува, пропаднам).

Впечатлива е морфологијата на Шопов.

Именките „... *клчки, кокали, бумби, зимо, раци, нози, фуртуна, вихор...*“ се свои, но архаични, специфични за неговата лексика, а воедно именуваат предмети и поими за кои може да се истражува (налани, коски, бомби, зиме, раце и нозе. Посебен белег имаат: именката во збирна множина *ножој* и губењето на интервокалното „в“ во именките *дедои, ветрои, тигрои* како и неправилната обична множина од именките: *рака* и *нога* (*раци* и *нози*).

Лирското „ја“ на Шопов ги изразува „тиа“ чувства за кое „он“, читателот, ја препознава „таја“ песна, песна на еден автор, на едно време. Губењето на согласната група „жд“ во зборот *дош*, со значење *дожд*, во песната „Пробиштип“.

5. Правописни отстапки

Употребата на големата буква кај зборовите „*Го, Он, Македонски*“ не е случајна. Шопов го истакнува родољубието во песните, татковинската љубов, она што му припаѓа нему, она што чувствува и го предава на генерациите како завет. Посебно се задржува на заменките (личните и показните) и ги детерминира со голема буква, сакајќи да ги посочи, да ги оживее.. во песната „Сон“ Прилозите *горе* и *утре* се напишани како *Горе* и *Утре* во песната „Там тамо ти е во крвта и Новиот Пат во песната „Сон“ со значење на поими кои истражуваат бесконечност во универзумот, бесконечност во поезијата.

Заклучок

Во стихот на Шопов низ неговото созревање и себенаоѓање, го среќавам она плодно кореспондирање во нашата поезија со други поетски средини.

Јазикот на Шопов е јазикот на секој Македонец, збороредот, лексиката, народната и возобновената е всушност „разговор со времето“, она кое останува засекогаш да тлее во дамарите на поетскиот јазик и да спомнува за Шопов. Неговото поетско остварување денес се споредува со творештвото на Превер, Бодлер. За неговата поезија Димитар Митрев ќе каже: „Шопов или поезија на трајни вредности или поезија што ја облагородува човековата крв“.

Ако зборуваме со јазикот на Шопов и отстапките во него.

Никога нема да стијнат зборовите и спомените за него. За час можеби ќе ги „однема“ мислите за „геројската“ борба.

Поезијата на Шопов вклучувајќи ги отстапките во јазикот е младост на убавината и зачеток на поетскиот јазик, жед за јазикот свој, но и право на него.

Пиев од грлото на твојата песна... „Небиднина“ А. Шопов

Да патуваме со јазикот на Шопов и да се храниме со неговата убавина, да пиеме од неговата песна. Во овој труд се обидов да направам детална анализа на поетскиот јазик на Шопов и јазичните отстапки во него. Согледав дека во јазикот на Шопов е втемелен народниот јазик, родниот говор на поетот, развојот на македонскиот јазик и промените во фонетски, морфолошки, лексички и синтаксички аспект. Димензијата на зборот во песните на Шопов е димензија на автентичност, неповторливост и индивидуалност. Кога се истражува за јазичните отстапки, всушност се истражува за едно време, едно постоење, една поезија.

Користена литература:

- [1] Шопов, А. (1944) Песни.
- [2] Шопов, А. (1946) Пруга на младоста. Скопје.
- [3] Шопов, А. (1950) На Грамос. Скопје: НАПОК.
- [4] Шопов, А. (1950) Со наши раце. Скопје: Државно книгоиздателство на Македонија.
- [5] Шопов, А. (1952) Стихови на маката и радоста. Скопје: Кочо Рацин.
- [6] Шопов, А. (1955) Слеј се со тишината. Скопје: Кочо Рацин.
- [7] Шопов, А. (1957) Ветерот носи убаво време. Скопје: Кочо Рацин.
- [8] Шопов, А. (1963) Небиднина. Скопје: Кочо Рацин.
- [9] Шопов, А. (1966) Раѓање на зборот. Скопје: Мисла.
- [10] Шопов, А. (1968) Јус - универзум. Скопје: Мисла.
- [11] Шопов, А. (1970) Гледач во пепелта. Скопје: Македонска книга.
- [12] Шопов, А. (1976) Песна за црната жена. Скопје: Мисла.
- [13] Шопов, А. (1980) Дрво на ридот. Скопје: Мисла.
- [14] Димитровски, Т. И. (1956) Значење и употреба на предлозите во македонскиот литературен јазик. Скопје: Филозофски факултет
- [15] Конески, Б. (1967). Граматика на македонскиот литературен јазик, дел I и II. Скопје: Култура

LINGUISTIC DEVIATIONS IN ACO ŠOPOV'S POETRY

Meri Olumčeva

Municipal elementary school "Krstе Misirkov", Gevgelija

Abstract: In the Macedonian post-war literature, the work of Aco Šopov is prominent and occupies its own place, both for its poetic and aesthetic values and for its already clearly outlined general literary value, including historical value. The work of Šopov represents in its course, in its upgrading, a demonstration of the emergence and development of separate poetic ideas and preoccupations in Macedonian poetry, taken as a global perception. This shows, in a truly creative measure, the interpenetration of separate poetic currents in world poetry and in the spaces of Šopov throughout its growth, the great creative work that Macedonian poetry has achieved not only in the domain of poetic expression, but also in the domain of poetic language. Šopov sublimely realizes the dimension of the word, on a highly creative level he conveys the symbol of nothingness - forges of the tragedy of the individual and the tragedy of the people.

The sense of a reflexive statement, of the layered semantic cores and their expansion, comes to its fullest expression. In Šopov's poems there is a dialectical interweaving, and the word has a cosmic dimension.

In the poem "Premortem Letter of a Partisan", some verses show the general linguistic and prosodic tonality that springs from the folk song. Šopov feels "weakness" and "tiredness", and the syntax "I love your eyes" creates an authentic verse. His coinages "snake bunch, gruesome... convey his true poetic expression, the personified stamp of his poetry."

And as a matter of fact, his lexicon, the folk one, but also the renewed, forged one, "lunzaa, prikriili usta", especially in the words that mean action, act on the reader as monuments of a time, of a poetry.

Keywords: *language, coinage, semantic cores, lexicon.*